

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení doktoranda: **JUDr. Jana BORSKÁ**
Studijní program: REHABILITACE
Oponent disertační práce: **doc. PhDr. Alice Gojová, Ph.D.**
Školitel: prof. JUDr. Vilém Kahoun, Ph.D.
Název disertační práce: Právní a zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD jako ustanovených opatrovníků v zájmu nezletilých dětí

Aktuálnost zvoleného tématu

Autorka JUDr. Jana Borská si zvolila aktuální téma související se změnami v systému ochrany dětí.

Stanovené cíle

Cílem práce bylo provést analýzu právní úpravy činnosti ustavených opatrovníků v zájmu nezletilých dětí a na základě výzkumu identifikovat problémy, které se při výkonu ochrany zájmu nezletilých dětí vyskytují v postupech činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD) a soudů. Zvědavost čtenáře vzbuzuje, jak s tímto cílem souvisí právní a zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD, které jsou uvedeny v názvu práce.

Teoretická východiska

V teoretické části autorka provádí analýzu pojmu sociálně-právní ochrana, zabývá se rolí jednotlivých aktérů (soudu, OSPOD, sociálního pracovníka), charakterizuje právní úpravu opatrovnictví. Další významná kapitola je věnována vymezení postavení dítěte v právních vztazích, na kterou navazuje část analyzující koncept nejlepšího zájmu dítěte a implementaci této zásady v českém právním řádu. Z hlediska logické struktury textu bych za vhodnější považovala věnovat se těmto tématům v úvodu práce a po jejich tematizaci navázat tématem ochrany zájmů dítěte.

Poslední kapitola teoretické části je věnována právním a zdravotně sociálním aspektům činnosti OSPOD ve vztahu ke koordinované rehabilitaci. Zařazení kapitoly tímto způsobem působí nekoncepčně a vyvstává otázka, zda právo na ochranu zdraví a poskytování zdravotní péče není specifická část tématu rozpracovaného v kapitole páté s názvem „Zájem nezletilého dítěte“. Zařazení této kapitoly by mohlo implikovat, že se autorka bude věnovat specifickým tématům ochrany zájmů nezletilých dětí s postižením nebo dětí, které jsou vychovávány rodiči se zdravotním znevýhodněním. Formulace výzkumných cílů ani způsob zpracování teoretické části toto zaměření neobsahují. Za nezdůvodněný považuji akcent na koordinovanou rehabilitaci. Jeví se mi spíše jako účelově zařazený koncept s ohledem na obor studia, ve kterém je disertační práce předkládána.

Text teoretické části je podle mého názoru na mnoha místech rozpracován neadekvátně vzhledem ke stanovenému cíli. Jeho rozsah a určitá roztržitost přispívají ke snížení přehlednosti a srozumitelnosti výkladu. Práci s odbornou literaturou považuji za standardní a nemám k ní výhrady. Domnívám se, že autorka prokázala znalost vysvětlovaných teoretických konceptů. V práci chybí objasnění teoretické perspektivy, epistemologické pozice a výzkumného paradigmatu

Metodika výzkumu, zpracování získaných dat a výsledky

Cílem výzkumu je „zjistit, jaké problémy se vyskytují v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí“ a získat „názory vybraných vedoucích sociálních pracovníků OSPOD a soudců okresních soudů na vydefinované problémy vyskytující se v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmů nezletilých dětí“ (s. 81). Hlavní cíl výzkumu je velmi obecně a široce formulován. Tento stav zřejmě souvisí s tím, že se autorce nepodařilo přesvědčivě definovat a argumentovat výzkumný problém. V textu dále absentuje zdůvodnění nutnosti dosáhnout tzv. druhého cíle práce. Za spornou jak vzhledem ke způsobu jejího zpracování, tak ke zvolené výzkumné strategii, považuji osmou kapitolu, která je věnovaná „operacionalizaci pojmů obsažených v cíli práce“ (s. 81). Jakou roli má operacionalizace v kvalitativním výzkumu? Obsah kapitoly je navíc zavádějící, „operacionalizované“ pojmy (tj. „právní aspekty činnosti OSPOD“, „zdravotní aspekty činnosti OSPOD“, „sociální aspekty činnosti OSPOD) nejsou v cíli práce obsaženy. Jejich uvedení v cíli by naopak přispělo ke konkretizaci výzkumného záměru.

V deváté kapitole autorka popisuje metodický postup svého výzkumu. Pro naplnění prvního cíle realizovala kvalitativní obsahovou analýzu „kazuistik“ ze spisové dokumentace. V popisu metodiky chybí popis výběru výzkumného souboru (ze 30 zkoumaných kazuistik byly vybrány 4), postup je částečně zdůvodněn až na straně 92 v části věnované prezentaci výzkumných výsledků. Zcela chybí objasnění metody analýzy, sledované kritéria analýzy nejsou adekvátně zdůvodněna.

Pro naplnění druhého cíle disertační práce autorka zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, techniku hloubkového rozhovoru. Témata pro rozhovor autorka stanovila na základě provedené obsahové analýzy spisové dokumentace. V práci není popsána metoda analýzy dat, autorka se omezuje na sdělení: „odpovědi soudců byly seříděny, rozčleněny a následně vyhodnoceny dle stanovených kritérií tak, aby bylo možné následně provést analýzu dané problematiky a vyvodit závěry“. Tento postup je netransparentní a nedostatečně metodologicky uchopený a nelze ho považovat za pokročilý způsob analýzy kvalitativních výsledků, který je u disertačních prací obvykle vyžadován. Obecně lze konstatovat, že vhodnější by bylo využít kvantitativní výzkumnou strategii a techniku strukturovaného či polostrukturovaného rozhovoru. Je zřejmé, že jedním z důvodů, ze kterého autorka k tomuto řešení nepřistoupila, byla velikost zkoumaného vzorku. Jaké další důvody vedly k využití kvalitativního výzkumu by měla autorka objasnit během obhajoby disertační práce.

Závěry (včetně doporučení pro praxi)

Autorka na základě svého výzkumu připravila pro pracovníky OSPOD řadu metodických materiálů. Přes tento přínos hodnotím formulaci závěrů jako poměrně obecnou a širokou. Souvisí s tím dle mého názoru i nekonzistence názvu práce, jejího cíle uvedeného v Úvodu a výzkumných otázek.

Předložená disertační práce splňuje základní požadavky kladené na tento typ prací a práci doporučuji k obhajobě, kterou by měla autorka využít ke zdůvodnění zvolené metodiky výzkumu.

V Ostravě dne 31.8.2016

podpis oponenta disertační práce.....

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení doktoranda: **JUDr. Jana BORSKÁ**
Studijní program: REHABILITACE
Oponent disertační práce: **doc. JUDr. Senta RADVANOVÁ, CSc.**
Školitel: prof. JUDr. Vilém Kahoun, Ph.D.
Název disertační práce: Právní a zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD jako ustanovených opatrovníků v zájmu nezletilých dětí

Doktorandka předložila dizertační práci v rozsahu 252 stran včetně úvodu a závěru. Téma disertační práce, které autorka zvolila je tématem aktuálním jak v oblasti sociálně-právní tak justiční praxe. Sociálně-právní ochrana dětí stále zaujímá významné místo v teorii i praxi ochrany právních zájmů nezletilých dětí. Rovněž doplnění praktického pohledu opatrovnických soudců dotváří obraz rozhodovací praxe institutu opatrovnictví v součinnosti s orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále také „OSPOD“).

Autorka rozdělila svou práci do dvou základních celků – teoretickou a výzkumnou část. Teoretická část je rozdělena do šesti kapitol, výzkumná část je prezentována v pěti obsáhlých kapitolách.

Druhá kapitola práce, následující po úvodu, je věnována podrobnému výkladu pojmu „orgán sociálně-právní ochrany dětí“. Autorka se v jednotlivých subkapitolách věnovala, kromě samotného obsahu daného pojmu, charakteristice právní úpravy sociálně-právní ochrany dětí a vymezení působnosti OSPOD ve vztahu k nezletilým dětem. Zde autorka primárně vychází ze zákonných definic uvedených v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V kapitole 2.5 „Osoby vykonávající sociálně-právní ochranu dětí ve správním úřadě“ oceňují autorčino vymezení jednotlivých předpokladů osob pro výkon této činnosti v rámci veřejnoprávní praxe. V následných subkapitolách je správně položen důraz na průběžné zvyšování profesních kompetencí sociálních pracovníků v rámci OSPOD.

Kapitola třetí disertační práce je zaměřena na výklad institutu opatrovnictví. Tato kapitola je – vzhledem k tématu disertační práce – kapitolou stěžejní. Autorka zde vychází z klasického dělení a vymezení norem soukromého a veřejného práva. Soukromé právo, reprezentované zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, je základním právním předpisem upravujícím tento institut, který zajišťuje ochranu subjektivních práv a právem chráněných zájmů osob, které si tuto ochranu nejsou schopny zajistit samy. Zkoumaná problematika je zaměřena zejména na výklad institutu opatrovnictví nezletilých dětí, včetně jednotlivých druhů opatrovnictví. Autorka podrobila institut opatrovnictví výkladu z pohledu právního řádu ČR a neopomněla zmínit ani otázky související s úpravou práva EU. Stejně tak věnovala dostatečnou pozornost hmotněprávní i civilněprocesní problematice (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů) a jejich vzájemným souvztažnostem z pohledu soukromého i veřejného práva. Opomenuta nezůstala také právní úprava institutu opatrovnictví v rámci zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, tedy v rámci trestního řízení a dále opatrovnictví nezletilých cizinců bez doprovodu na území ČR. Právě problematika nezletilých cizinců na území ČR se, vzhledem k migračním vlnám, stává velice aktuální (až do této doby stála tato problematika stranou zájmu státních orgánů, protože v praxi k těmto případům nedocházelo). Autorka mohla upozornit na obecnou problematiku

zastoupení, zejména jeho vzniku a v té souvislosti ještě podrobněji rozebrat ustanovení advokáta.

Z hlediska subjektů vystupujících v rámci řízení spojeného s institutem opatrovnictví se autorka správně věnuje také vymezení pojmu dítěte. V rámci čtvrté kapitoly dizertační práce podává doktorandka definice pojmu „dítě“ jak z pohledu mezinárodních dokumentů, tak z pohledu společensko-vědních disciplín včetně postavení dítěte z pohledu právního řádu ČR. Autorka správně, hned na počátku této kapitoly zdůrazňuje, výsostné postavení definice dítěte v čl. 1 Úmluvy o právech dítěte, které musí být vždy v právním řádu respektováno.

Kapitola pátá předkládané práce logicky diskutuje ustálený pojem „nejlepší zájem dítěte“. Autorka uvádí k tomuto pojmu výklady mnohých autorů různých vědních oborů. Z hlediska právního se autorka věnuje výkladům a implementaci zásady nejlepšího zájmu dítěte z pohledu mezinárodního i českého práva. Výklad je zde doplněn o komparativní aspekty nejlepšího zájmu dítěte ve vztahu k participačním právům a ve vztahu k pojmu „blaho dítěte“ a to jak z pohledu soukromého tak veřejného práva. Autorku lze upozornit ještě na velmi erudovaný výklad podaný v článku: Zuklínová, Michaela: *Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě*. Právník č. 2/2015. Zajímavé ovšem je, že se doposud nikdo nezajímal gramatickým a výkladovým spojením pojmu „nejlepší zájem dítěte“.

Poslední kapitola teoretické části práce se zabývá právními a zdravotně sociálními aspekty činnosti OSPOD ve vztahu ke koordinované rehabilitaci. Autorka zde na straně 74 své práce konstatuje, že: „*Ve vazbě ke zvolenému tématu této práce lze hovořit o činnosti OSPOD, zúženou na oblast zastupování dětí u soudu*“. S touto tezí autorky ne zcela souhlasím. Jistě jde o ochranu subjektivních práv a oprávněných zájmů dítěte u soudu, avšak rozsah činností OSPOD je ve vztahu k dítěti a jeho rodině ze zákona mnohem širší a přístup komplexnější. Autorka pojímá problematiku z pohledu rehabilitace zdravotně postižených v rodině dítěte. Opomíjena však, dle mého názoru, zůstává otázka prevence porušování práv postiženého dítěte na úrovni vnitrostátní právní úpravy v případech vyskytujících se jak v rodině tak mimo ni. Případy, kdy je dítě vychováváno mimo prostředí rodiny, je myšlena zejména péče institucionální či pěstounská. Jistě zajímavou oblastí výzkumu by byla problematika svěřování dětí se závažným zdravotním postižením do péče profesionálních pěstounů včetně profesních kompetencí těchto pěstounů ve vztahu k péči o tyto děti. Praxe svěřování dětí profesionálním pěstounům trvá v podstatě cca 2 roky. V praxi však vyvstávají některé problematické otázky související zejména se závažnějším postižením zvláště novorozenců. Profesionální pěstoun totiž většinou nemá hlubší zdravotnické vzdělání.

V rámci výzkumné části si autorka vymezila jednak cíl: „*zjistit, jaké problémy se vyskytují v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí*“. Druhým navazujícím cílem bylo: „*zjistit názory vybraných vedoucích pracovníků OSPOD a soudců okresních soudů na vydefinované problémy vyskytující se v postupech činnosti OSPOD a soudů při ochraně zájmu nezletilých dětí*.“ Právní aspekty činnosti autorka ve své disertační práci pojímá jako povinnosti pracovníků OSPOD, které jim stanovují v disertační práci zmíněné vybrané právní úpravy. Zdravotně sociální aspekty činnosti OSPOD autorka rozděluje, přičemž zdravotní aspekty zohledňuje dle subjektů – tedy pracovníků OSPOD a klientů – tedy dětí, jejichž zájmy OSPOD hájí. Sociální aspekty činnosti OSPOD autorka zkoumá z hlediska přístupu pracovníků OSPOD ke klientům v rámci dané právní úpravy a jejím naplňováním v souvislosti s aplikací právní úpravy v praxi.

Pro výzkumnou část práce si autorka zvolila metody kvalitativního výzkumu, a to rozhovor, kazuistiku a obsahovou analýzu právní úpravy a vybraných kazuistik z advokátní praxe autorky (jde o metodiku, která je od dizertační práce tohoto oboru vyžadována). V kapitole 9.2 „*Metodika ke 2. cíli disertační práce*“ oceňují autorkou vydefinované oblasti

jako podklad pro oblasti rozhovorů. Následně uvedené doplňující otázky vhodně doplňují zkoumanou problematiku. Celkový počet 30 kazuistik považují za zcela dostačující. Autorka evidentně věnovala jejich realizaci značný časový prostor, což svědčí o jejím odpovědném přístupu ke zkoumané problematice v aplikační praxi. Vhodně jsou zvoleny také výzkumné soubory, které reprezentují nejdůležitější osoby podílející se na realizaci ochrany práv nezletilých dětí v justiční a sociálně-právní praxi. Kromě hmotněprávní roviny posuzování problematiky opatrovnictví OSPOD oceňují také autorčino zaměření na civilně procesní problematiku.

S ohledem na vyhodnocované případové studie postrádám v rámci metodiky k cílům práce vymezení autorky, jaký typ případové studie ve své práci využila – zda se jedná o případovou studii osobní nebo zkoumání události? (např. Hendl, 2005, s. 105)¹ Dále v dizertační práci absentuje rozlišení, zda se u případových studií jedná o *intrinsitní* nebo *instrumentální* typ případové studie (ibid., s. 107). V rámci stanovených kritérií pro vyhodnocování výzkumu bych považovala za vhodné stanovit také kritérium: postoj každého z rodičů či partnerů k případu a postoje dítěte, protože o posouzení zájmu dítěte jde především.

Kazuistika II je, dle mého názoru, zaměřena spíše na popis činností souvisejících s osobou matky než s postupem jednotlivých příslušných OSPOD.

V rámci stanovených třech dílčích cílů na str. 117 dizertační práce upozornuji autorku, že jednotlivé stanovené cíle jsou obsahově propleteny s návrhy jednotlivých opatření. Tyto návrhy by bylo vhodnější vymezit v samostatné subkapitole.

Vyhodnocením jednotlivých výzkumných oblastí se autorka podrobně zabývala, přičemž poukázala na problémové momenty aplikační praxe soudů i OSPOD v rámci činností spojených s opatrovnictvím nezletilých dětí. Zajímavé je pak zohlednění otázek podjatosti, vzdělávání pracovníků OSPOD včetně problematiky vyčerpání zaměstnanců OSPOD a řešení stresových situací. Z hlediska profesní praxe jsou všechny tyto interdisciplinární otázky důležité ve vztahu k uskutečňovaným činnostem. Lze tedy konstatovat, že všechny cíle, které si autorka ve své disertační práci stanovila, byly naplněny. Autorka se nikde v práci nezabývá problematikou rodinné mediace. Čtenáře by jistě zajímalo zda OSPOD vůbec tuto metodu alternativního řešení sporů využívá?

Autorka svou disertační práci přináší komplexní pohled do problematiky praktických činností OSPOD a soudů. Zpracování této problematiky přináší důležité komparativní údaje jak pro činnost soudů, tak pro činnost OSPOD. Důležitou incentivou celé práce však stále zůstává naplnění podstaty zachování zájmu a blaha dítěte na pozadí aplikace právního řádu v ČR.

Závěr práce je podán celkem na čtyřech stranách a odpovídá svou promyšleností a obsahem znalostem a myšlením dosahujícím požadavkům kladeným na dizertační práci. Autorka zde shrnula problémy profesní praxe pracovníků OSPOD a soudů i s ohledem na civilně procesní problematiku průběhu řízení. K předložené dizertační práci nemám žádné podstatné připomínky, pokud jde nejen o její obsah, ale také pokud jde o její formální a systematickou stránku.

Ke zpracování disertační práce autorka využila značné množství monografické, časopisecké odborné literatury mezioborového charakteru, a to včetně elektronických zdrojů. Dizertační práce je doplněna množstvím zákonných ustanovení tuzemských i mezinárodních legislativních zdrojů. Kromě toho autorka také zohlednila judikaturu soudů a nálezů

---

¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

Ústavního soudu ČR vztahující se ke zkoumané problematice. K uváděné literatuře poznamenávám, že je správně citována jak v textu práce, tak v seznamu použitých zdrojů.

Autorka ve své disertační práci projevila schopnost přesvědčivě zpracovat uvedenou problematiku a zároveň prokázat samostatný vědecký a tvůrčí přístup ke zkoumané problematice.

Je tedy možné konstatovat, že předložená práce splňuje požadavky kladené na disertační práci a doporučit ji k ústní obhajobě.

V Praze dne 2.9.2016

podpis oponenta disertační práce.....